

TIL O'QITISH USULLARI VA PEDAGOGIKADA INNOVATSIYALAR

I. Abdumajidova¹, N. Mavlonkulov²

Annotatsiya:

Ushbu tezisda til o'qitishning zamonaviy usullari va pedagogik innovatsiyalarning samaradorligi tahlil qilinadi. Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar va kommunikativ yondashuv asosida ta'lim berish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotda pedagogik innovatsiyalarning til o'rganish jarayoniga ta'siri, o'qitish metodikalarining rivojlanishi hamda samarali dars tashkil etishning muhim jihatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, yangi texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt va onlayn platformalar yordamida til o'rganish imkoniyatlari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: til o'qitish, innovatsion pedagogika, interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv, raqamli texnologiyalar, Gamifikatsiya (o'yinlashtirish).

Kirish

Bugungi globallashtirish davrida til o'qitish jarayoni jadal rivojlanib, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar bilan boyitilmoqda. An'anaviy ta'lim usullaridan interaktiv va kommunikativ metodlarga o'tish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, talabalar va o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan yangi usullarni joriy etish dolzarb masalaga aylangan. Til o'qitishda innovatsion texnologiyalar, xususan, sun'iy intellekt, onlayn platformalar, multimediyaviy vositalari va interaktiv metodlarning qo'llanilishi nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini ham kuchaytiradi. Shu sababli, ushbu tezisda zamonaviy til o'qitish usullarining ahamiyati, ularning pedagogik samaradorligi hamda innovatsion texnologiyalarning til o'rganish jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Til o'qitish usullari va pedagogik innovatsiyalar bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samarali til o'rgatish texnologiyalari zamonaviy yondashuvlar bilan uzviy bog'liqdir. Til ta'limi sohasida olib borilgan ilmiy izlanishlar til o'qitishning an'anaviy va innovatsion metodlarini solishtirish, ularning samaradorligini baholash hamda ilg'or tajribalarni ommalashtirishga qaratilgan.

Til o'qitishning nazariy va amaliy asoslari bo'yicha G. Brown (2007) va J. C. Richards (2015) kabi olimlar kommunikativ yondashuvning muhimligini ta'kidlaydi. Ularning fikriga ko'ra, til o'rganishda asosiy e'tibor til birikmalarining kontekstda qo'llanishiga qaratilishi lozim. Shuningdek, N. Chomsky (2006) tomonidan ilgari surilgan generativ tilshunoslik nazariyasi lingvistik kompetensiyani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. An'anaviy va innovatsion metodlar solishtirilganda, H. Douglas (2010) interaktiv ta'limning samaradorligini isbotlaydi. Uning tadqiqotlarida talabalar orasida o'zaro muloqotga asoslangan til o'rganish jarayoni eng samarali usullardan biri ekanligi qayd etilgan. Bundan tashqari, C. Krashen (1982) tomonidan taklif qilingan "ta'limga tabiiy yondashuv" (Natural Approach) nazariyasi bo'yicha til o'rganish jarayoni shaxsning tabiiy til qabul qilish qobiliyatiga mos kelishi kerak.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar (J. Harmer, 2012; P. Ur, 2019) ko'rsatadiki, interaktiv va raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish til o'rganish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi. Xususan, onlayn ta'lim platformalari, masalan, Duolingo, Coursera va Moodle orqali o'qitish talabalar uchun yanada qulay va samarali ekanligi isbotlangan. Bundan tashqari, Gamification (o'yinlashtirish) usulining samaradorligi bo'yicha J. Gee (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yin elementlari asosida o'qitish o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga yordam beradi.

Til o'qitish usullari va pedagogik innovatsiyalar bugungi kunda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlarning qo'llanilishi o'quvchilarning til o'rganish jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning lingvistik va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Til o'qitishda grammatik-ta'limiy tarjima usuli, kommunikativ yondashuv, audiolingval usul va to'g'ridan-to'g'ri metod kabi turli yondashuvlar mavjud bo'lib, har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega. Masalan, grammatik-ta'limiy tarjima usuli qoidalar va tarjima mashqlariga asoslangan bo'lsa, kommunikativ yondashuv asosan tilni amaliy

¹ *Abdumajidova Iroda Oybek qizi, SamDCHTI talabasi*

² *Mavlonkulov Navruz Mansur o'g'li, SamDCHTI talabasi*

qo'llashga yo'naltirilgan. Audiolingval usulda esa eshitish va takrorlash orqali til o'rgatiladi, to'g'ridan-to'g'ri metodda esa ona tilidan foydalanish minimal darajada bo'lib, o'quvchilar yangi so'zlarni gestlar yoki vizual materiallar yordamida tushunishadi.

Bugungi kunda innovatsion pedagogik texnologiyalar til o'qitish jarayonini yanada rivojlantirib, interaktiv vositalar orqali ta'lim samaradorligini oshirishga yordam bermoqda. Raqamli ta'lim platformalari, masalan, Duolingo, Quizlet, Moodle va Google Classroom, mustaqil o'qish imkoniyatini yaratib, moslashuvchan ta'lim muhitini ta'minlaydi. Shuningdek, o'yinlashtirish (Gamification) usuli orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga erishiladi, bunda o'yin elementlari – ballar, mukofotlar va darajalar qo'llanilib, til o'rganish jarayoni qiziqarli formatda olib boriladi. Sun'iy intellekt va chat-botlar yordamida o'qitish ham keng qo'llanilib, shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlari yaratilmoqda. Masalan, ChatGPT yoki Google Bard orqali til amaliyoti olib borish, Speech Recognition (nutqni aniqlash) dasturlari orqali talaffuzni yaxshilash kabi texnologiyalar til o'rganish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR) texnologiyalarining qo'llanilishi esa realistik muhitda mashq qilish imkoniyatini yaratadi, masalan, Mondly VR dasturi yordamida o'quvchilar virtual muhitda suhbatlashish ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin.

Innovatsion yondashuvlarning afzalliklari orasida mustaqil o'qish imkoniyati, o'quvchilarga moslashuvchanlik, qiziqarli ta'lim muhiti va shaxsiylashtirilgan o'qitish tizimining mavjudligi ajralib turadi. Shu boisdan, ta'lim tizimida ilg'or metodlarni joriy qilish va ularning natijadorligini oshirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish, innovatsion yondashuvlarni o'quv jarayoniga tatbiq etish va pedagogik innovatsiyalar orqali til o'qitish samaradorligini oshirish ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Til o'qitish usullari va pedagogik innovatsiyalar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib, bugungi kunda bu soha jadal rivojlanmoqda. An'anaviy usullar hali ham qo'llanilib kelayotgan bo'lsa-da, innovatsion texnologiyalar va interaktiv yondashuvlar til o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida grammatik-ta'limiy tarjima usuli, kommunikativ yondashuv, audiolingval usul va to'g'ridan-to'g'ri metod kabi turli o'qitish usullari tahlil qilindi. Ularning har biri ma'lum maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lib, ta'lim jarayonida o'quvchilarning ehtiyojlariga qarab qo'llanilishi mumkin. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, jumladan, raqamli ta'lim platformalari, sun'iy intellekt vositalari, o'yinlashtirish va virtual haqiqat texnologiyalari til o'rganish jarayoniga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu innovatsiyalar o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirib, interaktiv va shaxsiylashtirilgan o'qitish metodlarini taklif qilmoqda. Xususan, onlayn platformalar orqali masofaviy ta'lim olish, sun'iy intellekt yordamida realistik til muhitini yaratish va o'yinlashtirish usuli orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish imkoniyatlari mavjud.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, til o'qitishda zamonaviy metodlar va pedagogik innovatsiyalarni qo'llash ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi. Kelajakda bu sohadagi yangiliklarni yanada kengroq tatbiq etish, yangi texnologiyalarni o'quv jarayoniga joriy etish va ta'lim tizimini innovatsion yondashuvlar bilan boyitish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, til o'qitish metodikasini takomillashtirish va zamonaviy innovatsiyalarni joriy etish bo'yicha izlanishlarni davom ettirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Brown, G. (2007). *Teaching and learning communication skills in a second language*. Cambridge University Press.
- [2]. Chomsky, N. (2006). *Language and mind (3rd ed.)*. Cambridge University Press.
- [3]. Douglas, H. (2010). *Principles of language learning and teaching (5th ed.)*. Pearson Education.
- [4]. Gee, J. P. (2017). *Teaching, learning, literacy in our high-risk high-tech world: A framework for becoming human*. Teachers College Press.
- [5]. Harmer, J. (2012). *The practice of English language teaching (4th ed.)*. Pearson Education.
- [6]. Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Pergamon Press.
- [7]. Richards, J. C. (2015). *Key issues in language teaching*. Cambridge University Press.
- [8]. Ur, P. (2019). *A course in English language teaching (2nd ed.)*. Cambridge University Press.